

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Er moet iets gebeuren, als het er maar van komt: interview met Zawdie Sandvliet

Weeda, C.V.

Citation

Weeda, C. V. (2024). Er moet iets gebeuren, als het er maar van komt: interview met Zawdie Sandvliet. *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, 137(4), 472-476. doi:10.5117/TvG2024.4.009.WEED

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4210282>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Er moet iets gebeuren, als het er maar komt

Interview met Zawdie Sandvliet

Claire Weeda

Het is zijn grote schrikbeeld. Zawdie Sandvliet (38 jaar) zal er in het interview drie keer nadrukkelijk voor waarschuwen. De oprichter en enige docent in Nederland van het vak Afro-Nederlandse Studies is bezorgd dat de belangstelling voor de geschiedenis en hedendaagse realiteiten van Afro-Nederlanders slechts van tijdelijke aard is. 'Er zijn nu zo'n vijf Zwarte hoogleraren. Maar de universiteiten kunnen ons straks weer negeren. Daar maak ik me echt zorgen om. Over de jonge generatie, de BLM-generatie, die nu de vragen stelt, het kritisch denkvermogen heeft. Kunnen zij wel de hordes nemen die het institutioneel systeem heeft opgeworpen om een doctoraat of professoraat te behalen?'

Sociaal historicus Sandvliet begon Afro-Nederlandse Studies in 2018 als interdisciplinair vak, met bijdragen uit de sociologie, politicologie, geschiedenis, rechten, en Nederlandse taal en literatuur. Directe aanleiding was een door de Universiteit van Amsterdam (UvA) uitgeschreven prijsvraag bij de faculteit Geesteswetenschappen. Sandvliet won die wedstrijd en mocht een college van zeven weken opzetten. Met succes: de werkcolleges, die prekoloniaal Afrika, trans-Atlantische slavenhandel en plantageslavernij, kolonialisme, migratie, en racisme behandelden, zaten vol. In de jaren daarna volgden tientallen studenten het vak, dat inmiddels één semester duurde, aan de UvA en later aan de Hogeschool van Amsterdam.

In die tijd was Sandvliet docent maatschappijleer op het Ir. Lely Lyceum in de Amsterdamse Bijlmer en deed hij dit ernstig. Sinds september 2022 is Zawdie Sandvliet voltijds promovendus aan de Vrije Universiteit (VU). Hij doet onderzoek naar hoe de kolonisator in Suriname in de achttiende eeuw land afpakte, en naar de ervaringen en het verzet daartegen van slaafgemaakten en inheemsen.

Portretfoto drs. Zawdie Sandvliet

Foto: Luciano de Boterman

Zawdie Sandvliet leidt me naar een glazen kamertje in de VU-toren. Daar spreken we ruim een uur over het belang van het vak Afro-Nederlandse Studies in Nederland, over studeren in een overwegend witte omgeving en institutioneel racisme aan Nederlandse universiteiten.

Afro-Nederlandse Studies ontstond naar aanleiding van een door de UvA uitgeschreven prijsvraag. Waarom besloot u te reageren?

‘Het meest prangende voorbeeld dat ik altijd geef is van de opleiding sociologie. Daar bespreken ze de grote sociologen. Maar dat ene hoofdstuk van W.E.B. Du Bois [de eerste, in de negentiende eeuw aan Harvard gepromoveerde Afro-Amerikaanse socioloog en historicus, CW], dat bespreken ze niet. Wat gek is, want Du Bois is gewoon een goede socioloog. Ik ben door het Nederlandse onderwijssysteem gegaan: basisschool, middelbare school, universiteit. Op dat hele traject miste ik onderwijs over het slavernijverleden en de Nederlandse koloniën. Maar niet alleen dat. Ik miste ook de kennis van Zwarte mensen.

Ik kreeg een Fulbright Scholarship, ben naar Amerika gegaan om er African American Studies te studeren. Altijd met het idee dat ik als ik terugkom in Nederland, zo’n vak wilde opzetten vanuit een Nederlandse achtergrond. Toen ik de ‘Create your Own Course Challenge’ van de UvA zag, dacht ik: dit is het moment om zo’n vak op te richten.’

Afro-Nederlandse Studies wordt als volgt op de website omschreven: ‘Hiermee bedoelen wij dat wij in ons curriculum, didactiek, pedagogiek en organisatie rekening houden met het koloniaal verleden, inzien dat dit koloniaal verleden effect heeft op onze hedendaagse interacties en structuren en door onze manier van werken proberen wij deze effecten uit het koloniaal verleden op onze hedendaagse samenleving teniet te doen.’

Wat houdt uw manier van werken in?

‘Ik houd van creatieve opdrachten. Ik heb een keer een Wikipedia-pagina laten schrijven, een tijdlijn laten maken. De studenten laten beargumenteren waarom een persoon belangrijk was voor de Afro-Nederlandse geschiedenis. Het laatste jaar maakten we een podcast in een studio. Een student hield bijvoorbeeld een heel mooi gesprek met [de psychiater, CW] Glenn Helberg over *beloning*. Een van de studenten was geadopteerd. Een van de vragen was: waar hoor ik thuis? Dat zie je ook terug in de naam van het vak, Afro-Nederlandse Studies.’

Bij de cursusomschrijving staat ook dat u werkt vanuit een dekoloniale visie. Kunt u daar een voorbeeld van geven?

‘Ik probeer dat op alle vlakken van het onderwijs te zijn: organisatorisch, in het curriculum, pedagogisch maar ook didactisch. Bijvoorbeeld door andere manieren van toetsen dan alleen papers of tentamens te gebruiken. Niet iedereen leert zo. Een van de wekelijkse opdrachten die ik geef, naar een idee van Fadie Hanna en Inti Soeterik, is de studenten een dagboek laten bijhouden, een gedachtenboek. Je ziet daarin de ontwikkeling, maar ze moeten ook nadenken over wat het vak met hen doet. Op de hogeschool moesten ze een brief schrijven aan een familielid over het vak. Onderwijs wordt wel eens losgekoppeld van emotie. Maar gevoelens spelen ook een rol. Zeker met de onderwerpen die wij bespreken.’

Heeft dat te maken met de doelgroep?

‘Op de hogescholen was het een diverse groep. De universiteiten zijn gewoon witte plekken met een grote groep witte studenten. Maar er zijn ook studenten van kleur. Die

denken: de docent is Zwart, we lezen Zwarte mensen en het gaat over Zwarte geschiedenis.

Ik weet nog dat ik zo'n vraag kreeg: o maar is dit vak dan óók voor witte studenten? Ik had nog nooit over die vraag nagedacht. Ja, het vak is voor witte studenten, het vak is voor iedereen. Maar het vak is eigenlijk in eerste instantie voor mezelf. Als ik zit te plannen, aan het creëren, nadenk over de gastdocenten, dan is het vak eigenlijk wel voor Zawdie Sandvliet van 22 jaar. Want dit is het vak dat ik zou willen hebben gehad toen ik die leeftijd had. De Toni Morrison quote: ik schrijf de boeken die ik had willen lezen. Daar heb ik nog een schepje bovenop gedaan, gebaseerd op een uitspraak van Alice Walker: mijn vak gebruikt de boeken die ik had moeten kunnen lezen. Want slavernij, kolonialisme, kennisproductie vanuit Zwarte denkers is gewoon onlosmakelijk verbonden met de Nederlandse geschiedenis, de Nederlandse sociale wetenschappen, en met de *hard sciences*. Dus ik dacht niet aan witte mensen bij het creëren van dit vak, maar witte mensen kunnen het vak zeker volgen.'

Het vak begint bij prekoloniaal Afrika. Waarom is dat?

'Het alternatief wilde ik niet, en dat alternatief is beginnen bij de slavernij. Want Afrikaanse mensen zijn niet ontstaan in de slavernij. Daarvoor gebeurde er heel veel. En ik gun het mezelf meer kennis te hebben over wat er in 700 n. Chr. in Afrika gebeurde. Dat is een legitieme vraag, die we ook in het Westen stellen voor Europese geschiedenis. Waarom stellen we dan ook niet de vraag: wat gebeurde er in 1200 in het gebied dat we nu Ghana noemen? Wat gebeurde er in 1400 in Congo? Dat gun ik mijn studenten. Mijn vak is niet *trauma porn*. Het is een hoopvol vak waarin ik mijn studenten uitdaag om hun radicale verbeelding te gebruiken om een

andere toekomst in te beelden. Natuurlijk moeten zij als zij de wereld ingaan deze verbeelding in de praktijk proberen te brengen.'

Laat het geschiedenisonderwijs op de universiteiten steken vallen als het gaat over het koloniaal verleden?

'In mijn tijd waren er van de 120 studenten twee, drie studenten van kleur bij de studie sociologie. Er waren goede docenten maar die waren ook erg op het Westen gericht. Dat heeft ook te maken met de traditie van sociologie. Het is niet zo dat zij Du Bois negeerden, de hele sociologie negeerde Du Bois.

Ik snap dat er opleidingen zijn zoals sociologie en geschiedenis die werken vanuit bestaande tradities. Maar docenten zouden zich toch moeten afvragen: goh, er moeten toch wel meer mensen hebben geschreven over zulke onderwerpen? Deels kun je je achter de tradities verschuilen, maar op een gegeven ogenblik moet je je toch de vraag stellen: wat ga ik toevoegen aan het onderwijs dat ik aanbied?'

Waarom ontbreken Zwarte denkers grotendeels op het curriculum?

'Als je gaat kijken naar de momenten waarop de kennisproductie van de sociale wetenschappen opkomt, de geboorte van de antropologie, de sociologie – er is op dat moment slavernij, er is kolonialisme. En de denkers van dat moment hebben ook plantages en slaafgemaakt. Als je in die traditie zat, dan had je een racistisch denkkader dat beweerde dat Zwarte mensen niet rationeel kunnen denken. De kennis van Zwarte mensen werd genegeerd of gestolen. Witte wetenschappers praatten de slavernij toen goed.

Maar als dat in 1970 nog steeds zo is, dan vind ik dat het je eigen verantwoordelijkheid als wetenschappelijk instituut is. Vanaf

het begin zijn sommige instituties plekken geweest waar ik niet had kunnen rondlopen. Waar de dingen die ik zeg niet voor waar werden aangenomen. Of bevestigd werden, misschien wel gewelddadig. Dus dat is ook een reden waarom we Zwarte denkers niet op het curriculum hebben. Zwarte vrouwen al helemaal niet.

Als je vanaf dat vertrekpunt begint, dan moet je heel hard werken. En dan heb je juist mensen van buiten nodig die zeggen: dit is niet juist, we willen ook Zwarte denkers lezen, we willen die horen. Daarom kwamen er in de jaren 1960 disciplines als Ethnic Studies op uit de *black power movement*.'

En door zelfstudie?

'Toen ik klaar was met mijn bachelor en master, ging ik in mijn vrije tijd zelf nog een keertje Du Bois lezen, of Toni Morrison. Mijn generatie en de generatie na mij gaat in zijn vrije tijd Gloria Wekker lezen. Dan gaan ze ook nog *Alledaags racisme* van Philomena Essed lezen. Terwijl ik vind dat er ook in een academische en hoge-schoolsetting over gedoceerd en gesproken moet worden, zodat je het er als groep over kunt hebben. En niet alleen pas als je een baan hebt, een familie, en daarnaast nog zelf aan extra studie wilt doen.'

We hebben het vaak over institutioneel racisme bij de Belastingdienst, op ministeries, bij de politie. Is er ook sprake van institutioneel racisme aan de universiteiten?

'Het uitgangspunt hoeft niet racistisch te zijn, maar het resultaat wél. Wat de uitwerking betreft, zeg ik: ja. Het is een plek waar de uitwerking van institutioneel racisme zichtbaar is. Als we het hebben over kennisproductie, en Zwarte intellectuelen staan consequent nog steeds niet op de lijst, dan zeg ik: ja. Als je racisme ziet als een vorm van rangschikking

in het uitdelen van privileges en beleid, waarbij sommigen wel worden bevorderd en anderen niet, en consequent geen Zwarte mensen, dan is dat racistisch.

Het is niet zo dat Zwarte studenten niet op de universiteit terecht komen. Maar nog steeds is het zo dat er op bepaalde universiteiten minder Zwarte studenten zijn. Hoe kan dat? De VU ziet zichzelf als een heel diverse universiteit. Maar het zijn vooral studenten en schoonmakers. Hoe zit het met het middenmanagement? De UD's, UHD's, managers, professors? Daar zie je echt weinig Zwarte medewerkers. En als het mensen van kleur zijn, dan zijn ze niet door het Nederlandse onderwijssysteem heen gekomen. Wat kennisproductie en diversiteit op *key positions* betreft, zie ik een instituut met racistische uitwerkingen.'

Er worden te weinig studenten van kleur voor de wetenschap behouden.

'Weet je hoeveel studenten er uitvallen, door dit systeem, doordat er geen Zwarte collega's op zulke posities zitten? Nu zie je dat er op heel veel plekken mensen bezig zijn naar onderzoek naar slavernij, naar kolonialisme. Maar bijna al deze PhD-studenten zijn witte mensen. Ik ben de enige promovendus van kleur op deze hele vloer, die het Nederlands onderwijssysteem heeft doorgelopen. Waar is de rest?

Een van de redenen ook dat ik het vak Afro-Nederlandse Studies opzette, is omdat ik vermoed dat studenten uitvallen omdat ze denken: waarom moet ik al die witte mensen lezen, daarnaar luisteren? Ik denk dat studenten zich in mij herkennen. Maar vooral: de vragen die ik stel, zoals in mijn onderzoek naar de ervaringen van slaafge-maakten en inheemsen, ik vraag me af of een witte persoon diezelfde vraag zou stellen. Ik

denk dat door de ervaringen die je hebt, je andere vragen stelt. Je vertrekpunt is anders.'

In de jaren negentig waren er historici als dr. Frank Dragtenstein.

'Er is iets gebeurd begin jaren 2000 binnen de Nederlandse academische wereld waar de kennisproductie over slavernij centraal staat, iedereen weet het, maar we hebben het er te weinig over. Historici als Dragtenstein en drs. Patricia D. Gomes hebben toen niet de wetenschappelijke erkenning, de posities, en ook financiële waardering gekregen die hun ten deel valt. Wat er is gebeurd, was onrechtvaardig, het was onjuist. De doorwerking daarvan zien we nu, al lijkt er sprake van een kentering. Iedereen praat nu anders. Maar als we het hebben over kennisproductie op universiteiten, dan is dit iets waar ik me echt zorgen over maak. Dat we een herhaling van zetten krijgen. Weer Zwarte denkers zonder een vast contract, die geen pensioen kunnen opbouwen, geen hypotheek kunnen afsluiten, en die voor een habbekrats een lezinkje hier en daar geven. Terwijl ze wel het vernieuwende doen, de nieuwe vragen stellen.

Ik zou hopen dat er structurele, fundamentele verandering komt. Ik moet zeggen dat ik niet hoopvol ben. Het is ook een oud systeem, met veel macht. Maar dat neemt niet weg dat ik niet radicaal verbeeld. Dat er enigszins verandering zou kunnen zijn.'

*Wat moet er gebeuren om het te veranderen?
Wat kan de universiteit zelf doen?*

'Ik ben heel blij met de Anton De Kom-leerstoel [recent ingesteld aan de VU, met als eerste leerstoelhouder prof. dr. Guno Jones,

CW], dat is een hele stap vooruit. Dit is ook weer een resultaat van activisme.

Ik ben zelf fan van studenten scouten, identificeren, binnenhalen en binnenhouden. Studenten identificeren maar ook een omgeving creëren waarin ze willen zijn en blijven. Er zijn genoeg mensen, maar je moet ze de ruimte geven. Informatieavonden en meeloopdagen op zo'n manier vormgeven zodat je studenten van kleur binnenkrijgt. Dat zal ook de hele dynamiek in de werkgroep veranderen. Hoe je het organiseert, de inhoud, de pedagogiek en didactisch, moet dekoloniaal zijn. Kritisch en vernieuwend, niet zoals het altijd is gedaan. Je moet een verhaal vertellen waarvan mensen denken: dit wil ik en dit kan ik. En al heb je vijf studenten, die moet je koesteren.

Ik hoop dat Afro-Nederlandse Studies een blijvende interventie is. Dat is ook een van de redenen waarom ik ben gaan promoveren, om het vak groter te maken. Ik zou zeker een minorprogramma kunnen inrichten: geschiedenis, van prekoloniaal tot heden, politiek, beleid, literatuur, dekoloniale onderzoeksmethoden. Een Center for Afro-Nederlandse Studies. Vanuit de universiteit is er daar nooit over gesproken. Wat best gek is, want het is echt een goed vak. Het loopt heel goed. Ik krijg vaak mailtjes van studenten met de vraag of het vak volgend jaar weer gegeven wordt. Maar nu hangt het vak nog te veel van mij af. Er lopen zoveel goede mensen rond. Er moet iets gaan gebeuren, als het er maar komt.'

Over de auteur

Dr. Claire Weeda is verbonden aan de Universiteit Leiden.

E-mail: c.v.weeda@hum.leidenuniv.nl